

Горова Оксана,
молодший науковий співробітник
відділу української жестової мови
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЄВРОСОЮЗУ З МОВНИХ ПИТАНЬ В ОСВІТІ

Прогресивні інклюзивні кроки Євросоюзу не змогли залишитися поза нашою увагою, оскільки вони системно і послідовно спираються на ратифіковані чи вмотивовані положення: Конвенції про осіб з інвалідністю, Всесвітньої організації глухих, Євросоюзу, Європарламенту, резолюції різних поважних форумів під егідою ЮНЕСКО, ООН та ін. Не дивлячись на те, що у підходах до освітніх проблем між Радою Європи та Європейським Союзом існують певні розбіжності в тому, «що Європейський Союз займається гармонізацією проблем освіти», а Рада Європи прагне зберегти їх різноманітність і специфіку у питаннях *«створення умов для вивчення національних ЖМ як навчальних предметів, дотримання прав нарівні з іншими лінгвальними і культурними меншинами глухих, як користувачів і хранителів місцевих національних жестових мов»*, вони одноставні [1-3].

З освітньої точки зору, підхід багатомовної освіти представляє дуже цінну можливість для міжкультурної освіти учнів, яка сприяє формуванню їх як активних, компетентних і критичних здобувачів нині, а в перспективі свідомих громадян. За такого підходу викладання та вивчення мов є основою для реалізації освіти, яка здійснюється в найкращих можливих умовах і яка гарантує академічний успіх.

З проєктної точки зору багатомовна освіта формується на рівні навчальних програм через зв'язки, які мають бути встановлені між усіма мовами, які існують і викладаються у закладах освіти різних рівнів від найнижчого до найвищого. З психолінгвістичного ракурсу мови слід розглядати не як окремі коди, а як частину єдиного репертуару мовних (і культурних) ресурсів, доступних для здобувачів освіти.

Компетентнісний підхід розглядає багатомовну освіту, яка базується на глобальному, цілісному баченні мов, як розвиток *компетентнісних знань* про мови, якими учні розмовляють вдома і реалізують свої першочергові потреби, незалежно від того, чи це регіональні мови, мови меншин, міграційні мови чи різновиди мов навчання, *умінь*, які вже є, і використовує їх як підтримку для розширення мовного репертуару всіх учнів, наскрізний інструмент для набуття *компетентнісних навичок* з інших предметів, що забезпечує учня мовними та дискурсивними засобами, необхідними для активного формування академічної успішності [4].

Багатомовна освіта значно збагачується завдяки вивченню і словесних, і жестових (рідних, перших, других, іноземних) мов, які також можуть використовуватися як мова, як предмет або також використовуватися як мова при вивченні інших предметів [5].

Мова навчання в школі зазвичай відповідає мові, якою переважно розмовляють у країні чи регіоні. Однак у певних контекстах мови, якими розмовляють вдома, також вивчаються в школі як предмет або також як мова інших предметів. У цьому другому випадку вони можуть призвести до двомовного викладання дисциплін паралельно або в координації з мовою навчання, залежно від прийнятих моделей.

Європейський фонд якості освіти спочатку спирався на значний теоретичний доробок-внесок словесних і жестових мов наприкінці ХХ століття з вивчення двомовної освіти. Втім, звернувши увагу на сучасні виклики «багатомовності», «інклюзивності», «глобалізації», «сталого розвитку освіти», «нових технологій і цифровізації» було прийнято рішення примножити, збагатити традиційні контакти між різними мовами і їхніми носіями з новим контекстом багатомовного і багатокультурного різноманіття [2].

За визначенням Європейського фонду якості освіти, багатомовний підхід є перспективним освітнім проектом, розроблений у:

- відповідь на виклики сучасності, адже загальне європейське суспільство з кожним роком стає все більш багатомовним і багатокультурним, де освіта, як перша ланка соціалізації має не лише реагувати, а й сприяти сприйняттю,

розумінню, усвідомленню і збагаченню мовних ресурсів, якими володіють здобувачі;

- розширенні можливостей, спроможностей і здатностей кожного здобувача розуміти виклик життя в суспільстві шляхом тренування рефлексивності, креативності, критичного мислення щодо мов та їх використання у соціальних проблемах критичної мовної обізнаності;

- координації між викладанням мов, що дозволяє здобувачеві покладатися на схожість (відмінність) між мовами, оволодівати різними стратегіями оволодіння, набуття соціально орієнтованих компетентностей, готує здобувача до самостійного навчання;

- мобілізації міжкультурних навичок, таким чином сприяючи міжкультурній освіті та підготовці здобувачів, як демократичних громадян;

- кращій конструкції дисциплінарних знань, де набуття мовних і дискурсивних навичок з предметів, відмінних від мов є основним обов'язком закладів освіти; академічний успіх здобувачів залежить від їх усвідомлення того, що кожна дисципліна складається з мови навчання та другої мови, володіння якими є важливим для набуття дисциплінарних навичок.

Таким чином, під багатомовною освітою Рада Європи має на увазі освіту через різноманітність, множинність мов і культур. Вона є правом кожного здобувача, визнається на рівні держав-членів ЄС головною метою - забезпечити якісну освіту, здійснюється в найкращих можливих умовах традиційного та або інклюзивного навчання, з використанням вмотивованих моделей.

Список використаних джерел:

1. Кульбіда. С.В. (2017). Статус національних жестових мов і включення УЖМ до сім'ї жестових мов Європи. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 3 (83), 21-30. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707084/>

2. Council of Europe (2001). *General European Guidelines on Languages*. Strasbourg: Council of Europe.

3. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings. Vol. 13, is. 1. - P. 186-197*. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>.

4. Міськов Г.В. (2023). Освітні потреби глухих здобувачів як соціокультурні детермінанти потреб. *Збірка тез матеріалів ІХ Міжнародного конгресу «Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру та війни» 25-26*

жовтня 2023 року. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. С.354-356.

4. Кульбіда С.В. (2024). Європейське планування мовної політики: від прав до можливостей користувачів жестових мов. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 115(3), 36-49. <https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.183>